

АКТИВИРАЊЕ БЕЧЕЈСКИХ САЛАША НА ТУРИСТИЧКОМ ТРЖИШТУ¹

НЕВЕНА ЂУРЧИЋ¹, * НАТАША ПАВЛОВИЋ², АЛЕКСАНДРА СТАНОЈЛОВИЋ¹

¹ *Универзитет у Новом Саду – ПМФ, Департман за географију, туризам и хотелијерство,
Трг Доситеја Обрадовића 3, Нови Сад, Србија*

² *Туристичка организација Војводине, Булевар Михајла Пупина 6/IV, Нови Сад, Србија*

Сажетак: У атару бечејске општине егзистира 50 стално настањених салаша који располажу одређеним бројем смештајних јединица погодних за укључење у туристичку понуду. У раду су изнети резултати добијени истраживањем тржишта у вези познавања салаша и салашарског туризма у Војводини, познавања салаша у бечејској општини, као и заинтересованости потенцијалних туриста за посету и боравак на овим салашима. Циљ истраживања је био да се утврде мере које би допринеле да се бечејски салаши активирају за потребе туризма, као и садржаји пратеће понуде који би потенцијалним туристима били занимљиви и привлачни приликом избора салаша за место одмора.

Кључне речи: истраживање тржишта, потрошачи, салаши, туризам, транзиција, општина Бечеј.

Увод

Општина Бечеј се налази на крајњем истоку Бачке на десној обали реке Тисе, практично у самом срцу Војводине. Општина Бечеј се граничи на северу са Адом, на западу са Малим Иђошом и Бачком Тополом, на југу са Србобраном и Жабљом, а на истоку границу представља ток Тисе и њено некадашње корито, одсечено од садашњег корита регулационим захватима². Општину према попису из 2002. године настањује 40 987 становника који живе у шест насеља: Бечеју, Бачком Градишту, Бачком Петровом Селу, Радичевићу, Милешеву (Дрљану) и Пољаницама. Састав становништва је вишенационалан, већину чине Срби и Мађари (Мађара 49%, Срба 41%) (<http://www.becelj.rs/docs/Becelj.pdf>).

Од укупне површине општине 48 653 ха, у пољопривредне површине спада 42 538 ха или 87,4%, а све остале површине захватају 6 115 ха или 12,6%. Осим што су заступљене у великом проценту, пољопривредне површине одликује и висок проценат најплоднијих земљишних типова – чернозема и ливадске црнице (83% укупне површине) (<http://www.becelj.rs/docs/Becelj.pdf>) (Стратегија економског развоја општине Бечеј, 2006). С обзиром на плодност земље, аграрна производња има дугу традицију и високе резултате приноса. Захваљујући погодностима за развој пољопривредне производње, развили су се у атарима бечејске општине и специфични

---

¹ Рад представља део истраживања у оквиру пројекта (146017) „Демографске транзиције у Србији“ финансираног од стране Министарства науке и технолошког развоја Републике Србије

² У 19. веку извршена је регулација тока реке Тисе, када је с десне стране тока одсечена каналом од 7,2 км чиме је добијено речно језеро названо Мртва Тиса код Чуруга (мртваја) (Нађ И., 2008), данас омиљено стечиште спортских риболоваца, кајакаша и купача у летњем периоду.

објекти за становање – салаши, који данас осим своје редовне функције, могу бити успешно искориштени и за развој тзв. салашарског туризма.

Салашарски туризам представља специфичну тржишну нишу посебног облика туризма познатог под називиом рурални туризам. Рурални туризам у Србији нема дугу традицију, почеци датирају од 70-тих година 20. века, али се постепено развија као специфични туристички производ који туристима нуди елементе сеоске средине, природу, презентује традиционалну гостољубивост и животне вредности локалног становништва и као такав је полуга економског развоја и подизања животног стандарда у руралним заједницама (Тодоровић М., Бјељац Ж., 2008; Borto G., 2002). Туристичка понуда руралног туризма има своје уникатне вредности које треба искористити. Специфичан туристички производ ових дестинација мора нагласити аутентичност, уникатност и улогу локалног фактора (Штетић С., Шимичевић Д., 2008; Станков У., 2007; Драгићевић В., 2007).

Традиција салашарења у општини Бечеј

Салашу су сасвим особена друштвена појава на панонском простору и симболишу некадашњу борбу овдашњег сељака са непрегледном пустаром. Три основна елемента одређују суштину салаша: рад, становање и поље. Под појмом „салаш“ подразумева се кућа за становање са економским зградама и окућницом, на којој људи стално или повремено бораве, а који своју егзистенцију заснивају на сопственој пољопривредној производњи. Салашу су у прошлости били привремена станишта земљорадника и сточара, која су временом претворена у стална станишта (Ачански, Р., 1994).

Слика 1. Полуукопана салашарска зграда, претеча чврсто грађених објеката у пољу
(Извор: Еј, салаши, 1994, стр.163)

Не постоје тачни подаци о градњи првих салаша и газдовања на њима, али се претпоставља да се масовније граде у 19. веку и то у почетку као мале куће од набијене земље са тршчаним кровом. Ови салаши су били ниски, обично са малим прозорима и неудобни за становање, иако је ту живела цела породица (слика 1). У продужетку куће налазиле су се штале за крупну и ситну стоку и бунар „на ђерам“

испред салаша. Ове неудобне куће постепено се замењују удобнијим, те се већ крајем 19. века граде салаши од черпића и опеке (Гаврић Ђ., 1994).

Златно доба салаша је био период између 1890. и 1910. године када је у бечејском атару регистровано 638 салаша. Однос густине салаша и површина атара је био врло добар и износио је 55 катастарских јутара пољопривредног земљишта по једном салашу. У то време Бечеј је имао 8 ветрењача, 7 воденица и 4 чарде распоређене по важнијим путним правцима (Гаврић Ђ., 1994).

Данас на простору бечејске општине број салаша је далеко мањи него што је био почетком 20. века на чега су утицале промене у начину пољопривредне производње (појава трактора и друге механизације), уситњавање пољопривредног поседа, миграције становништва ка градовима и запошљавање у фабрикама, као и мере државне политике спроведене 1946. године у виду конфискације салаша и 1970-тих година у виду комасације земљишта. И у каснијем периоду државна стратегија је вођена у правцу интензивне деаграризације и индустријализације/урбанизације, што је за последицу имало економску стагнацију, социјални угар и нејасну перспективу развоја аграрних подручја (Шећеров В., Лукић А., Ђорђевић А., 2007).

На салашима је 1961. године живело 902 домаћинства са 2 666 чланова, 1971. године 690 домаћинстава са 2 157 чланова, да би после завршене комасације остало само 196 домаћинстава (Царић Н., 1984). Према подацима Земљорадничке задруге у Бечеју евидентирано је да је 735 салаша порушено у комасацији и да их је тада остало 250. Такође, Земљорадничка задруга Бечеј располаже податком да данас у општини има 50 „живих“ салаша са стално насељеним становништвом (Земљорадничка задруга Бечеј – интерни подаци).

Слика 2. Косоруш салаш, Пољанице, отворен крајем 2009. године за прихват туриста (<http://www.vojvodinaonline.com/sr/galerija.php?gal=1285>)

Стално настањени салаши у бечејској општини су у релативно добром стању, што се тиче стамбених просторија и економских зграда (слика 2). Оно што умањује вредност ових салаша јесте неспроведена електрична енергија и снабдевање водом из бунара, што може бити препрека за прихват туриста. С друге стране, срећу се и салаши који су модерне грађевине у одличном стању (изграђени од квалитетног материјала, са уведеном струјом, са најновијом механизацијом за пољопривреду, лепо уређеним шталама са расним коњима и др.) и који су спремни за прихват туриста.

Међу модерним салашима се посебно могу издвојити салаш Ракић Ђорђа и Деак Тибора.

Истраживање преференција потенцијалних туриста

Задаци и циљеви истраживања

Три основна задатка овог истраживања су:

1. на основу упитника формираног за потребе истраживања установити колико су потенцијални туристи упознати са салашима и салашарским туризмом у Војводини,
2. колико је њихово познавање салаша у бечејској општини, и
3. колико су заинтересовани за посету и боравак на бечејским салашима.

Основни циљ истраживања је да утврди које су то мере које треба предузети да би се бечејски салашаи активирали за потребе туризма и који облици понуде би били потенцијалним туристима занимљиви и привлачни да се определе за боравак на салашу.

Инструмент и поступак истраживања

Инструмент коришћен за ово истраживање је анкетни упитник формиран од стране аутора рада.

Анкетни упитник обухватио је 15 питања, распоређена у 3 дела. Први део се бавио демографском структуром узорка. Други део упитника односио се на општа питања о салашима, салашарском туризму и познавању салаша у бечејској општини. Трећи део упитника је истраживао ставове и мишљења испитаника о пожељној туристичкој понуди салаша.

Анкетирано је 50 лица методом случајног узорка директним анкетирањем, као и индиректном методом анкетирања (испитаници су сами попуњавали упитник без присуства анкетара). Испитаници који су обухваћени истраживањем су из градова који могу представљати значајна емитивна тржишта за салашарски туризам у општини Бечеј, а то су следећи градови: Нови Сад, Београд, Сомбор, Суботица, Зрењанин, Кикинда, Нови Бечеј, као и грађани из самог Бечеја.

Величина и структура узорка

Истраживањем је обухваћено 50 лица са простора 8 градова. Према полној структури 54% узорка су чиниле жене, а 46% мушкарци.

У односу на старосне групе највише испитаника је припадало групи од 26-50 година старости (42%), затим следе испитаници из старосне групе од 15-25 година (30%) и на крају лица са више од 50 година чији је удео у узорку износио 28%.

Што се тиче степена образовања, анализом су добијени следећи подаци: међу испитаницима нема оних који су без школе, са основном школом је 14% испитаника, са средњом школом 46%, завршену вишу школу има 10% испитаника и са високом стручном спремом је 30% испитаника. Већина испитаника су у радном односу, за њима следе ученици и студенти, док су лица у статусу пензионера најмање заступљена у узорку.

Животни стандард је битан фактор туристичких кретања, те је због тога важно мишљење грађана о висини сопственог животног стандарда. Испитаници су дали следеће одговоре: 56% сматра да има низак животни стандард, 42% испитаника сматра да има просечан животни стандард, док само 2% анкетираних сматра да има

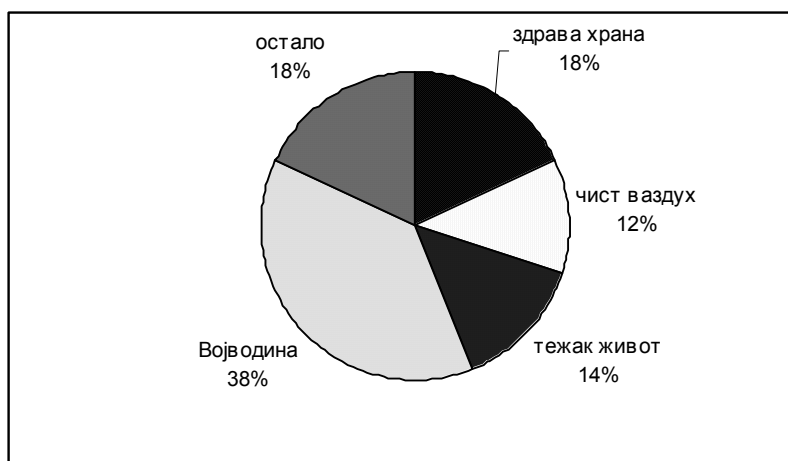
висок животни стандард. С обзиром да салаша могу туристима пружити адекватну услугу уз умерене цене с једне стране, као и високоексклузивну понуду засновану на уникатности туристичког производа с друге стране, оправдано је овај вид туризма сматрати примереним за све три категорије туриста у односу на ниво животног стандарда.

Резултати истраживања

Информисаност испитаника о салашима и заинтересованост за боравак на њима

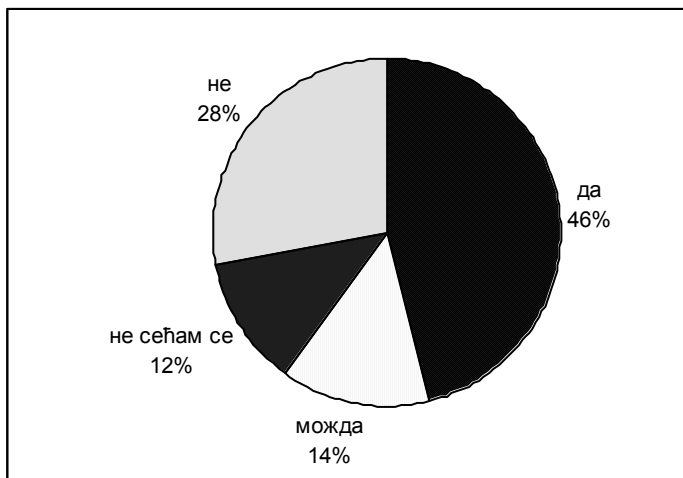
Салаша представљају веродостојне чуваре паорске културе живота, рада и духовног стваралаштва на простору Панонске низије. Очуване етно-социјалне мотиве салаша могуће је посматрати у оквиру три групе добара (материјална, духовна и уметничка културна добра) а њихову вредност и аутентичност презентовати кроз анимацију туриста у склопу тзв. салашарског туристичког производа (Ђурчић Н., Буквић С., 2005).

Колико је наше тржиште упознато са понудом и могућностима активирања салаша за потребе туризма, колика су досадашња искуства у вези са боравком на салашу и колико влада интересовање за оваквим видом одмора су само нека од питања којима се утврђује заитресованост тржишта за салашарску туристичку понуду.

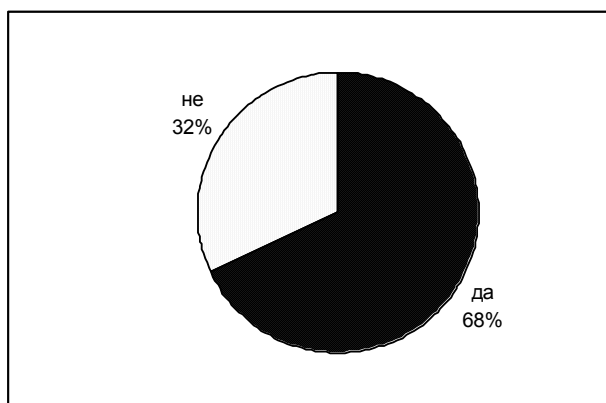
Графикон 1. На шта вас асоцира реч салаш?

Код овог питања мишљења испитаника су подељена, иако је највећи број оних које реч салаш асоцира на Војводину (38%) (Графикон 1). Од 50 испитаника деветоро њих или 18% је имало сопствене асоцијације, па се као одговори за појам салаша код ових испитаника јављају следећи појмови: мир, тишина, искључење из урбане средине, здрав живот у природи, плодност, коњи, природа, пустош и практична потреба за обрађивањем земље.

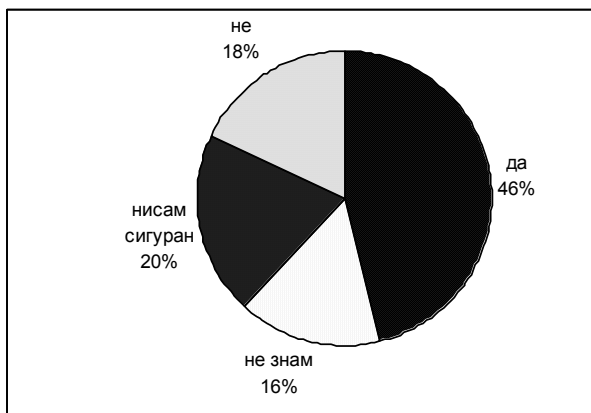
Графикон 2. Да ли сте икада чули за салашарски туризам?

Познавање појма салашарског туризма, од стране градског становништва, може се рећи да је солидно, јер је, као што се може видети у графикону бр. 2, већи број испитаника упознат са овим појмом (46%). Како су салаша новији вид боравка и рекреације за туристе скромно пропагирани у медијима, могло би се оправдати незнање осталих испитаника (28%).

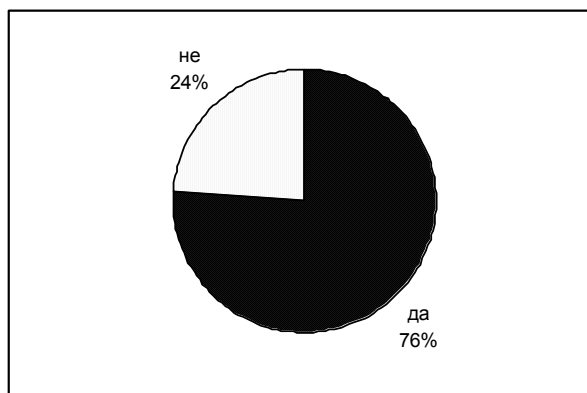
Графикон 3. Да ли сте боравили на салашу?

Питање о боравку на салашу састоји се из двојног одговора за оне испитанике који су били на салашу (ако јесу, са ким?). Из овог питања сазнајемо да је број испитаника који су боравили на салашу (68%) много већи од оних који нису никада били на салашу (32%) (Графикон 3). Даљом анализом утврђено је да је највише оних који су ишли код пријатеља који имају салаш и то поводом неких празника или на излет. Таквих испитаника је 47%. После њих следе испитаници који су са породицом били на салашу, већина њих је била код рођака који имају салаш. Таквих испитаника је 38%. Најмањи је број оних што су на салашу боравили сами (15%).

Графикон 4. Да ли би сте желели да проведете годишњи одмор на салашу?

У циљу да се види заинтересованост градског становништва за боравак на салашима спроведен је и овај сегмент истраживања. Анкетом је утврђено да је највише испитаника који су заинтересовани да проведу годишњи одмор на салашу (46%), док је 36% неопредељених (одговори не знам и нисам сигуран) (Графикон 4). Да би се неопредељени испитаници превели у активне кориснике салашарске туристичке понуде потребно је снажно покренути промотивне активности у свим сегментима планске, континуиране и професионално организоване кампање. Такође, битно је потенцијалним потрошачима предочити компаративне предности које собом носи боравак на салашу, односно акценат ставити на „изворност оваквих дестинација са високим степеном еколошке очуваности“ (Бранков Ј., Жујовић Б., 2008; Oppermann М., 1996).

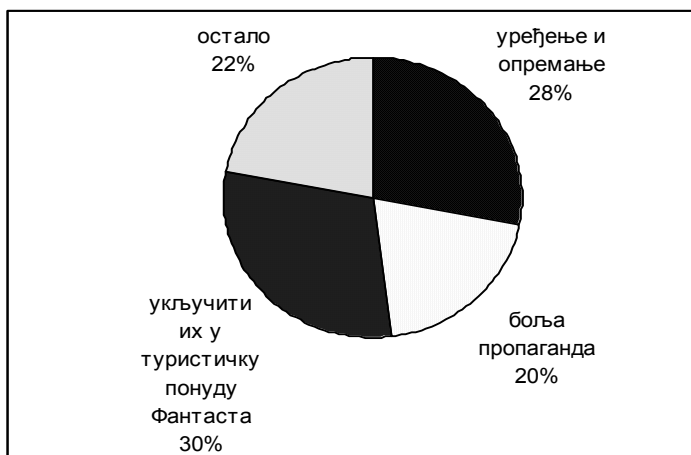
Графикон 5. Да ли сте упознати да постоје салаше у околини Бечеја?

Интересантан је податак да је далеко већи број испитаника упознат да постоје салаше у бечејској општини (76%), у односу на оне који немају представу о постојању салаша на овом подручју (24%) (Графикон 5). Извори сазнања испитаника су различити. Исти је број испитаника који су сазнали за бечејске салаше преко рођака и пријатеља, као и оних који су пролазили овим крајем, па лично видели салаше. Испитаници који знају за салаше захваљујући Фантасту (боравили су у хотелу, обилазили објекте овог здања, па су уједно и обавештени о салашима) су у мањем броју, док је најмањи број оних који су за салаше сазнали на друге начине. Други

начини информисања о бечејским салашима су били телевизијска репортажа »На салашу код тата Раке«, читали су у штампи о бечејским салашима или у књизи »Еј, салаше«, а један део испитаника, посебно оних из Бечеја, је некада и живео на њима. На основу овог сегмента истраживања сазнајемо да је промоција бечејских салаша до сада била изузетно слаба и да у општини скоро ништа није урађено на њиховом туристичком активирању (Туристичка организација Бечеја је основана тек 2006. године).

Активирање и врсте туристичке понуде бечејских салаша

Под утицајем транзиционих промена у привреди Србије и јачања приватног сектора покренуто је туристичко активирање салаша и профилисање туристичке понуде на њима. Врста услуге и обим пратећих садржаја су веома различити од салаша до салаша, а условљени су висином инвестиција уложених од стране власника, као и искуствима власника у бављењу сеоским, односно салашарским туризмом (Ћурчић Н., Бјељац Ж., 2008). Најбољи увид у жељену понуду на салашу може се остварити једино истраживањем емитивног тржишта и испитивањем потенцијалних туриста о могућим облицима туристичког активирања ових објеката и садржајима потребним одређеним сегментима тражње.

Графикон 6. Шта треба урадити да би се активирали бечејски салаше?

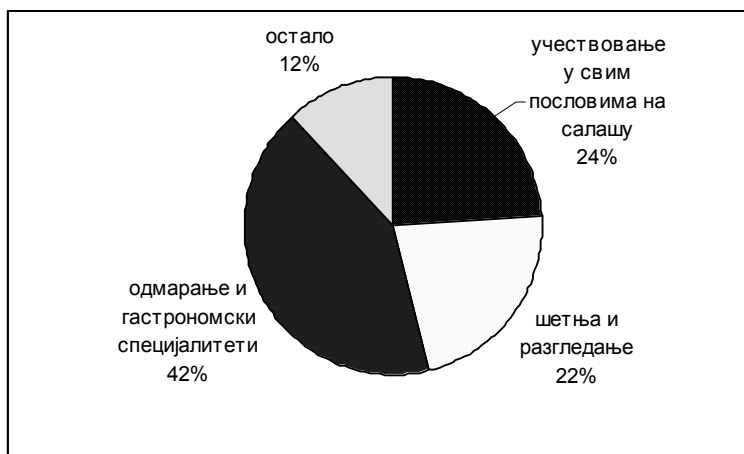
Као што се види на графикону број 6 највећи је број испитаника који сматрају да бечејске салаше треба укључити у туристичку понуду Фантаста (30%), затим следе испитаници који сматрају да ће се салаше туристички активирати тек ако се уреде и опреме (28%), а за њима су испитаници који сматрају да би активирање салаша поспешила боља пропаганда (20%). Неки испитаници изнели су своје мишљење истичући следеће мере битним за туристичко активирање бечејских салаша: одредити младе, способне кадрове за бављење овим видом (салашарског) туризма у општини; одобрити кредите за бржи напредак салаша; направити адекватан програм који би привукао туристе или прво привући људе који су заинтересовани како за салашарски туризам, тако и оне које интересује коњички спорт; приказивати чешће репортаже на

телевизији о салашима бечејске општине; обратити се Туристичкој организацији која би осмислила програме на салашима и др.³

На основу даље анализе анкетног упитника, добијен је интересантан податак да годишње доба (тј. сезона) није пресудан фактор за боравак туриста на салашу. Због тога туристичка понуда салаша може значајно допринети повећању туристичког промета у општини, а самим тим треба даље истраживати шта је то што туристе може привући и задржати у току целе године на салашима.

Утврдити потребе потенцијалне туристичке тражње важан је истраживачки сегмент за креирање адекватне туристичке понуде бечејских салаша. За ово креирање важна су мишљења грађана, од којих се већи број њих определио за одмарање и гастрономске специјалитете (42%), затим следе испитаници који су заинтересовани за сам живот на салашу и радо би учествовали у пословима на салашу (24%), и оних који салаш виде као вид рекреације (22%) (Графикон 7). Значајан је број испитаника (12%) који су изразили жељу да би током боравка на салашу радо јахали коње, возили се фијакером, посетили неке организоване манифестације. Ови испитаници су дали неке идеје, иако не потпуно нове, за формирање понуде бечејских салаша.

Графикон 7. За који облик активности би се определили на салашу?

Што се тиче дужине боравка туриста, на основу одговора испитаника, закључује се да би најпожељније било формирати понуду за викенд боравак на салашу (јер се 36% испитаника определило за дужину боравка од 1-3 дана), мада ништа мање популаран не би био ни седмодневни аранжман (по 32% испитаника определило се за боравак од 4-7 или преко седам дана).

Добијени резултати анкетног истраживања градског становништва су позитивни, јер је већина испитаника била упозната са салашарским туризмом и салашима у општини Бечеј, отворена за сарадњу током истраживања, а такође и расположена за боравак на салашима.

³ За неке делове Војводине израђени су специјални Мастер планови развоја којима је обухваћен и туризам и где су предложене конкретне мере и програми активације већ постојећих објеката (салаша) или изградња и уређење специфичних еколошко одрживих туристичких комплекса типа етно села, спортских комплекса, уређења приобалних подручја и др. На подручју Бачке урађен је Мастер план туристичког подручја „Горње Подунавље“ који предвиђа ревитализацију салаша у општини Сомбор (пројекат „Салаша на северу Бачке“) са конкретизацијом садржаја боравка на салашима и са комплементарним садржајима погодним за полудневне или целодневне обиласке (Стојановић Ж., Манић Е., 2009).

Закључак

Град и општина Бечеј свој развој највише дугују типичним равничарским богатствима: плодној земљи, водном фонду, земном гасу и изворима термалне воде. Отуда је пољопривреда заузела прво место у привредном успону општине Бечеј. Повољни климатски услови, близина реке Тисе, канала Д-Т-Д и традиционална наклоњеност становништва ка пољопривреди утиснули су свој специфични печат.

У атару општине Бечеј данас егзистира 50 стално настањених салаша који својим радом, културом и традицијом подсећају на ранији живот војвођанских паора и представљају потенцијално веома привлачна места за одмор и рекреацију туриста. До сада није било озбиљније приватне иницијативе да се крене са салашарским туризмом, у промотивним активностима није довољно посвећивана пажња овој врсти туристичке понуде ни од стране туристичких агенција ни од стране Туристичке организације Бечеја. Главна туристичка понуда општине везивана је за адаптирани салаш Богдана Дунђерског, односно хотел „Фантаст“ и пратеће садржаје на овом имању: ергелу расних коња, спортске терене, мини зоо-врт, капелу. Сви остали елементи сеоског туризма ове општине били су практично потпуно у сенци хотела „Фантаст“. Измењени захтеви туристичке тражње, стална потреба за новим, аутентичним и атрактивним туристичким производима могу допринети да се ова ситуација промени и могу утицати на власнике салаша да кроз личну иницијативу укључе своје салаше у туристичку понуду. У правцу оваквих промена знатно погодују и бројне државне мере предузете последњих пар година како на пољу едукације заинтересованих да пружају услуге у сеоском туризму, тако и кроз различите облике кредитирања са повољним условима отплате кредита или кроз бесповратне инвестиције које се додељују пољопривредним газдинствима за изградњу и опремање домаћинства у циљу пружања квалитетне туристичке услуге.

Истражена потенцијална туристичка тражња поседује одређено знање и искуство о салашима и начину живота на њима и представља значајну тржишну нишу за активирање овог облика туристичке понуде. За успешно туристичко активирање салаша, према мишљењу анкетираних потенцијалних туриста, потребно је направити спону у заједничкој понуди хотела „Фантаст“ и салаша, озбиљно се позабавити пропагандним активностима, постарати се да понуда достигне одређени ниво комфора и квалитета кроз уређење и опремање салаша, као и осмислити садржаје и омогућити туристима да упражњавају разне радне, рекреативне, гастрономске или културне садржаје који су у духу традиције живота и рада на салашу.

По свом значају још један елемент може битно допринети успешном развоју салашарског туризма, а то је интеграција осталих комплементарних садржаја туристичке понуде општине у салашарску понуду. Комплементарни садржаји понуде општине Бечеј обухватају: риболовни (Тиса, Велики бачки канал, рибњак „Бечеј“), ловни (ниска и перната дивљач), бањски (Јодна бања из 1904. године), еколошки (bird-watching, „цветање“ Тисе, заштићена природна добра, органиски пољопривредни производи), спортски (Омладински спортски центар), културни (археолошка налазишта из неолита, бронзаног и гвозденог доба, Градски музеј, барокне грађевине, каштел грофа Рохонција, устава на ушћу Великог бачког канала у Тису) и манифестациони туризам (17 манифестација различитог карактера).

Понуда традиционалног начина живота и рада уз спретну комбинацију комплементарних туристичких вредности на простору општине, а уз правилно организовану и спроведену промотивну кампању, може допринети пробоју салашарске понуде бечејских салаша на туристичком тржишту. Људи имају жељу да се врате пољу, природи, традицији, здравој храни, а салашима им то могу пружити кроз

дневна, викенд или вишедневна кретања и јединствени доживљај војвођанске равнице.

Литература

- Ачански, Р. (1994). Салаш (и салашари) – термилошко значење, њихов настанак и нека социолошко-економска обележја. У *X Зборник радова „Еј, салаши“*. Нови Сад: ПЧЕСА
- Вјелјас, Ž. and Ćurčić, N. (2005). Ethnographic Events in Vojvodina as Part of Tourist Offer, *Geographica Pannonica No. 9*, p. 59-64.
- Borto, G. (2002). Rural tourism in Romania – Characteristics and Trends, *Туризам бр. 6*, 111-113.
- Бранков, Ј. и Жујовић, Б. (2008). Слано копово – могући правци туристичког развоја. *Гласник Српског географског друштва, 88(4)*, 91-98.
- Гаврић, Ђ. (1994). Бечејски салаши. У *X Зборник радова „Еј, салаши“*. Нови Сад: ПЧЕСА
- Драгићевић, В. (2007). Туризам као фактор ревитализације салаша – пример Цветног и Мајкиног салаша. *Зборник радова Географског института "Јован Цвијић" САНУ*, бр. 57, стр. 223-231
- *** Земљорадничка задруга Бечеј – интерни подаци
- Нађ, И. (2008). Оцена могућности развоја одрживог туризма и рекреације у подручју чурушке Мртве Тисе. *Гласник Српског географског друштва, 88(4)*, 81-90.
- Орпертманн, М. (1996). Rural tourism in Southern Germany. *Annals of Tourism research, Vol.23(1)*, p. 86-102.
- Станков, У. (2007). Могућности креирања одрживог руралног туризма у Бачкој. *Зборник радова Географског института "Јован Цвијић" САНУ*, бр. 57, стр. 251-259.
- Стојановић, Ж. и Манић, Е. (2009). Одрживи рурални развој и прекогранична сарадња. *Гласник Српског географског друштва, 89(2)*, 43-61.
- *** (2006). Стратегија економског развоја општине Бечеј. www.tobecelj.org/srp/filovi/strategija_ekonomskog_razvoja_opstine_becelj.pdf
- *** (2007). Стратегија одрживог развоја општине Бечеј 2007-2017. <http://www.becelj.rs/docs/strategije/StrategijaOdrzivogRazvoja.pdf>
- Тодоровић, М. и Бјелац, Ж. (2007). Основе развоја руралног туризма у Србији. *Гласник Српског географског друштва, 87(1)*, 135-148.
- Ђурчић, Н. и Буквић, С. (2005). Афирмација културне баштине салаша кроз анимацију туриста. *Хотел-линк, бр. 6*, стр. 701-707
- Ćurčić, N. and Vjeljas, Ž. (2008). Vojvodina Traditional Farms As Characteristic Tourist Destinations. У *Зборнику радова „Management in the Increased Tourist Expendituer“*. Опатија: Faculty of Hotel and Tourist Management
- Царић, Н. (1984). *Општина Бечеј*. Нови Сад: Природно-математички факултет
- Шећеров, В., Лукић, Б. и Ђорђевић, А. (2007). Обнова села у просторним плановима општина – пример ППО Суботица. *Гласник Српског географског друштва, 87(2)*, 133-141.
- Штетић, С. and Шимичевић, Д. (2008). How to development sustainable tourism in rural destinations in Serbia, *Гласник Српског географског друштва, 88(4)*, 19-28.
- <http://www.becelj.rs/docs/Becelj.pdf>
- <http://www.vojvodinaonline.com/sr/galerija.php?gal=1285>

ACTIVATING BEČEJ'S SALASHES AT THE TOURIST MARKET¹

NEVENA ČURČIĆ¹, NATAŠA PAVLOVIĆ², ALEKSANDRA STANOJLOVIĆ¹

¹University of Novi Sad - Faculty of Natural Sciences, Department of Geography, Tourism and Hotel Management, Trg D. Obradovića 3, Novi Sad

²Tourist organization of Vojvodina, Bulevar M. Pupina 6/IV, Novi Sad, Serbia

Abstract. There are 50 permanently inhabited farms in the area of the municipality of Bečej, with a certain number of accommodating units at their disposal that could be included into tourist program. This paper presents the results collected in the market research about the understanding of salashes and “salash” tourism in Vojvodina, about the knowledge of salash in the municipality of Bečej, as well as the interest of potential tourists in visiting and staying at these salashes. The main goal of this research was to establish the steps that would contribute to activating Bečej's salashes for tourism purposes, and to determine the context of accompanying programs that would be interesting to potential tourists and attractive when they choose a farm as a place to relax.

Key words: market research, consumers, traditional salash (farm), tourism, transition, the municipality of Bečej.

Introduction

The municipality of Bečej is situated in the far east of Bačka, on the right bank of Tisa River, practically in the heart of Vojvodina. The municipality of Bečej borders the following municipalities: in the north with Ada, in the west with Mali Idoš and Bačka Topola, in the south with Srbobran and Zabalj. Tisa River and its former bed, cut off from the current bed by regulatory interventions, make the eastern border of the municipality of Bečej². According to 2002 census, the municipality has 40,987 inhabitants living in six villages: Bečej, Bačko Gradište, Bačko Petrovo Selo, Radičević, Mileševa and Poljanice. The composition of the population is multinational; the majorities are Hungarians (49%) and Serbs (41%) (<http://www.becej.rs/docs/Becej.pdf>).

Of the total area of the municipality (48.653 ha), agricultural areas include 42.538 ha or 87.4%. All other areas encompass 6115 ha or 12.6%. Besides being present in a large percentage, agricultural areas are characterized by a high percentage of fertile soil types - “černozem” (dark soil) and “livadska crnica” (meadow-black land) (www.becej.co.yu; Economic Development Strategy for the municipality of Bečej, 2006). Agricultural production has a long tradition and high-yield results considering the fertility of land. Thanks to the benefits for the development of agricultural production, salashes, as specific facility for housing, have been developed in the agricultural areas of the municipality. Besides its regular functions, salashes can be successfully used for the development of so-called “salash” tourism (*type of rural tourism*).

Salash tourism represent a specific market nisha of rural tourism. Rural tourism has not so long tradition in Serbia. It was started from 1970's, and it gradually develop as a specific tourist product which offer elements of rural environment, nature, traditional hospitality and life values of local people. Rural tourism represents factor of economic

¹ The paper is part of the Project No. 146017 „Demographic Transitions in Serbia“, financed by the Ministry of Science and Technological Development Republic of Serbia

² In the 19th century made the control flow of the river Tisa, when the right side cut off the flow channel of 7.2 km, creating the lake called Mrtva Tisa near Curug (mrtvaja) (Haš I., 2008), and today is a favorite place to sport fishermen, kayakers and swimmers in the summer period

development and raising standard of living in rural communities (Тодоровић М., Бјелџац Ж., 2008; Borto G., 2002). Tourist offer of rural tourism has unique values which can be use successfully. Specific tourist product of this destination must emphasize authenticity, uniqueness and the role of local factors (Штепић С., Шимичевић Д., 2008; Станков У., 2007; Драгићевић В., 2007).

Salas tradition in the municipality of Веќеј

Salashes are very particular social phenomenon in the Pannonian region symbolizing former combat of the local peasants with endless plain. Three main elements determine the essence of the farm: work, housing and field. The term "**salash**" means a dwelling house with the economic buildings and garden, where people live permanently or occasionally, and their existence is based on their own agricultural production. In the past salash had been a temporary residence of farmers and stockbreeders that eventually turned into residences (Ачански Р., 1994).

Foto 1 Semi-berried salash building, predecessor of firmly built facilities in the fields
(Source: Еј, salash, 1994, p.163)

There are no accurate data on the construction of the first salashes and life on them, but it is assumed that more frequent construction of salashes were in 19th century. First salashes were in form of small houses made of earth with a reedy roof. These salash houses were low, usually with small windows and uncomfortable for housing, although the whole family lived in there (foto 1). In the extension of the dwelling house there were stables for large and small cattle, and well sweep was in front of the farm. These uncomfortable houses gradually were being replaced by more comfortable ones, and already in the late 19th century salash houses were made of adobe and brick (Гаврић Ђ., 1994).

The golden age of salashes was the period between the 1890th and 1910th when agricultural fields of Веќеј have 638 registered salashes. Density ratio of salashes and agricultural land were good and amounted to 55 cadastral acres of agricultural land per salash. At that time, Веќеј had 8 windmills, 7 watermills and 4 "čarda" (traditional marquee) deployed by major roads (Гаврић Ђ., 1994).

Nowadays, at the area of the municipality of Веќеј, there are far less number of salashes than there were in the early 20th century. It is caused by changes in agricultural production (the appearance of tractors and other machinery), fragmentation of agricultural holdings, migration of population to cities and employment in factories, as well as by measures of the state policy implemented in 1946, in the form of confiscation of salashes, and in 1970s, in the form of land consolidation (Шећеров В., Лукић А., Ђорђевић А., 2007).

In 1961, on the salashes lived 902 households with 2,666 members, in 1971, there were 690 households with 2157 members, but after the land consolidation left only 196 households (Царић Н., 1984). According to the agricultural cooperative in Веќеј, 735 salashes were destroyed in the land consolidation and only 250 of them left. Also, the agricultural cooperative in Веќеј has the information that the municipality now has 50 "live" salashes with permanent residential population (The Agricultural Cooperative in Веќеј - internal data).

Foto 2 Kosorus salah, Poljanice, open in late 2009 for the reception of tourists
(<http://www.vojvodinaonline.com/sr/galerija.php?gal=1285>)

Permanently settled salashes in the municipality of Bečej are in relatively good condition, as far as residential areas and economic buildings (foto 2). The lack of electricity and water supply using wells diminishes the value of these salashes as a facilities for the reception of tourists. On the other hand, there are salashes in form of modern buildings in a good condition (made of quality materials, with the electric power, the latest machinery for agriculture, well-kept stables with horses, etc.) that are ready to accept tourists. Among modern salashes, two can be singled out “Salash of Đorđe Rakić” and “Salash of Deak Tibor”.

The research on the potential tourists' preferences

Tasks and objectives of the research

Three main tasks of this research are to determine:

1. the familiarization of potential tourists with salashes and “salash” tourism in Vojvodina, based on the questionnaire formed for the purpose of the research,
2. their knowledge of salashes in the municipality of Bečej and
3. the level of interest of visit and stay at Bečej's salashes.

The main purpose of this study is to determine what are the measures that should be taken to activate Bečej's salashes for tourism purposes and to determine forms of tourism offer that would be interesting and attractive for potential tourists who choose to stay on salash.

Research instrument and the procedure

The instrument used for the research was questionnaire created by the authors. The questionnaire included 15 questions, divided into 3 parts. The first part deals with the demographic structure of the sample. The second part of the questionnaire is related to general issues on salashes, „salash“ tourism and the knowledge of salashes in the municipality of Bečej. The third part of the questionnaire investigated the views and opinions of respondents about desirable offer to tourists.

The research included 50 persons using random sampling method and direct and indirect surveys (respondents have to fill out the questionnaire themselves with/without the interviewer). Respondents who were included in the survey came from the cities that may represent significant emitive markets for salash tourism in the municipality of Bečej. Respondents came from following cities: Novi Sad, Beograd, Sombor, Subotica, Zrenjanin, Kikinda, Novi Bečej, and also from Bečej.

The size and structure of the sample

The research included 50 people from 8 cities. According to the gender structure 54% of the sample were women, and 46% were male.

Within the age groups, most of the respondents belonged to a group of 26-50 years (42%), followed by respondents in the age group of 15-25 years (30%) and finally people with more than 50 years, whose share in the sample was 28%.

As for the level of education, the analysis obtained the following data: there were no respondents without formal education; with elementary school there were 14% of respondents; with high school there were 46%; with college education there were 10% and with university degree there were 30% of respondents. The majority of respondents were

employed, followed by students, while retired persons were represented in a small scale in the whole sample.

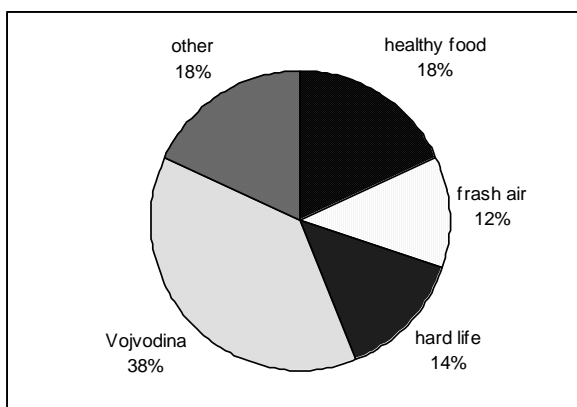
The standard of living is an important factor in tourist movement and therefore it is very important the opinion of citizens on the amount of their standard of living. Respondents gave the following responses: 56% think that they have a low standard of living; 42% think that they have average living standards, while only 2% of respondents believe that they have a high standard of living. Considering the fact that slashes can provide adequate tourist services with moderate prices, on the one hand, and high exclusive offer based on the uniqueness of tourist product, on the other hand, it is justified to consider this kind of tourism appropriate for all three categories of tourists in relation to the level of their standard of living.

Research results

The knowledge of participants about the slashes and interest to stay

Salashes are genuine keepers of the culture of rural life, work and spiritual creativity in the Pannonian plain. Preserved ethno-social motives of slashes can be seen in the three groups of values (material, spiritual and artistic cultural values). Their value and authenticity can be presented through animation within the “salash” tourist product (Ђурчић Н., Буквић С., 2005).

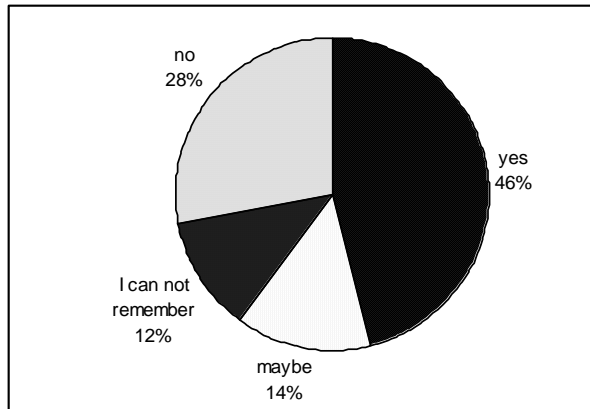
How our market is familiar with the offer and opportunities for the activation of slashes for tourism purposes, what are the experiences related to staying on the slashes and what is the level of interest for this kind of vacation are just some of the questions that determine the interest of the market for “salash” tourism offer.

Figure 1 What do you associate with the word “salash”?

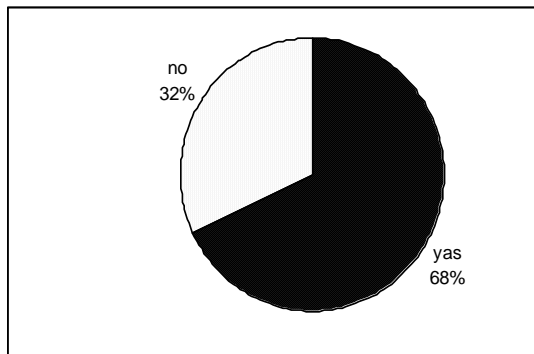
In this matter, opinions of the respondents were divided, although Vojvodina is the most common association for respondents (38%) (figure 1). Nine of 50 respondents, or 18% of them, had their own associations: peace, silence, excluded from the urban environment, healthy life in nature, fertility, horses, nature, desolation and practical need for the cultivation of land.

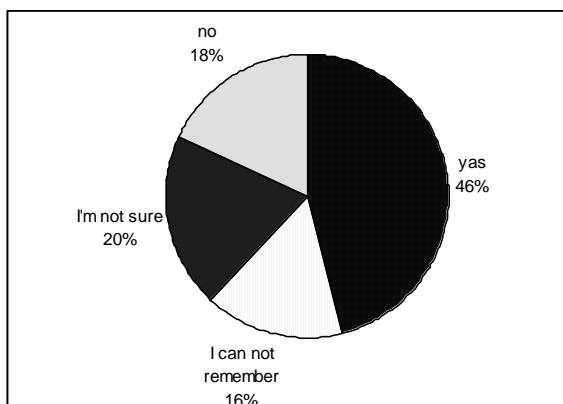
Figure 2 Have you ever heard of “salash” tourism?

The knowledge of the concept of “salash” tourism by the urban population can be said to be solid, because, as can be seen in the Figure 2, great number of respondents are familiar with this concept (46%). Salashes, as newer type of stay and recreation for tourists, are poorly propagated and that could justify the lack of knowledge of other respondents (28%).

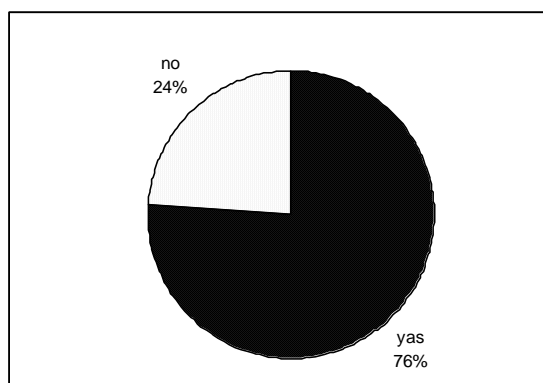
Figure 3 Would you stay on salash?

The question of staying on salash consists of a dual response, to those respondents who visited salash before (if so, with whom?). For this question, we learn that the number of respondents who stayed on salash (68%) is much higher than those that have never been to salash (32%) (figure 3). Further analysis revealed that most of them visited friends who have salash, during the holidays and or on a field trip. There were 47% of these respondents. These respondents are followed by respondents who were on salash with family, most of them were visiting relatives who have salash. There were 38% of these respondents. There was the smallest number of those who stayed on salash alone (15%).

Figure 4 Would you like to spend a vacation on salash?

In order to determine the interest of the urban population to stay on salashes this segment of research was conducted. The research has found out that there are the most respondents who are interested to spend a vacation on the farm (46%), while 36% were undefined (answers „I do not know“ and „I'm not sure“) (figure 4). In order to convert undecided respondent to active users of “salash” tourism, strong promotional activities should be implemented in all areas of planned, continuous and professionally organized campaign. It is also important for potential customers, to show the comparative advantages that means staying on the salash, or emphasis placed on “originality of this destinations with high degree ecological preservation” (Бранков Ј., Жујовић Б., 2008; Орперманн М., 1996).

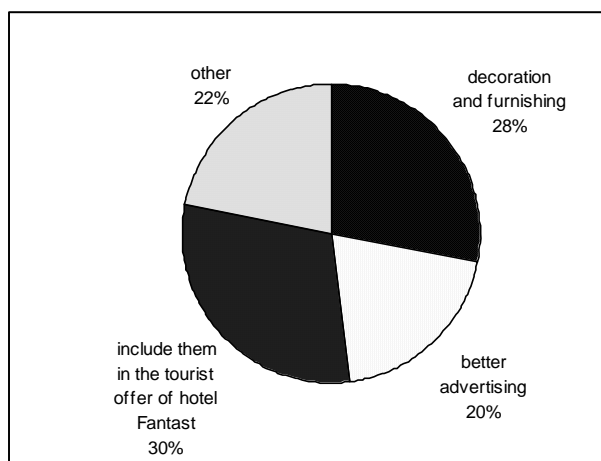
Figure 5 Did you know that there are salashes around Bečej?

An interesting fact is that there are far greater number of respondents aware that there are salashes in the municipality of Bečej (76%), compared to those who have no idea about the existence of salashes in that area (24%) (figure 5). Sources of that knowledge are different. The same number of respondents who learned from relatives and friends about salashes near Bečej, as well as those, who have passed this area and personally sow salashes. Respondents who found about salashes thanks to Fantast (stayed at the hotel, visited the facilities of the complex, and on that basis that have information about the salashes) are represented in small number, while the smallest number is of those who found about salashes in other ways. Other ways of informing about salashes near Bečej were television reports "Na salašu kod tata Rake", press about salashes near Bečej or book "Ej,

salaši". One part of the respondents, especially those from Bečeј, have sometimes lived at salash. Based on this segment of the research we found out that the promotion of salashes near Bečeј was been very poor so far and that the municipality has not done anything on their tourist activation.

Activation and type of offer for tourists on Bečeј's salashes

Under the influence of transition in Serbia's economy and strengthening the private sector tourist activation and profiling of tourism in salashes has started. The type and extent of services related content are very different from salash to salash, and are determined by the level of investment by the owners, as well as experiences in dealing with the rural, or "salash" tourism (Ћурчић Н., Бјељац Ж., 2008). The best insight into the preferred offer on the salash can be achieved only by the research of emitive market and by testing potential tourists about the possible forms of tourist activation of the facilities and amenities necessary to certain segments of demand.

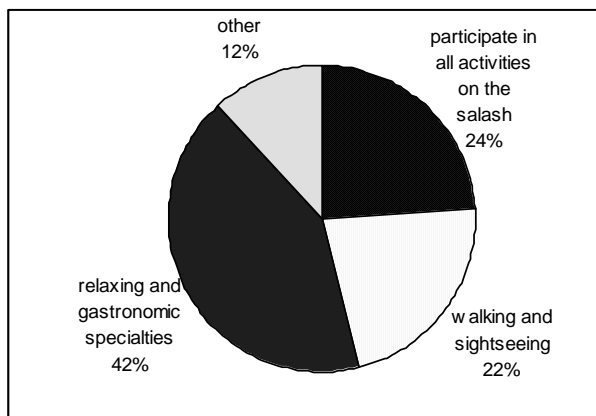

Figure 6 What have to be done in order to activate Bečeј's salashes?

As shown in the Figure 6, the largest number of respondents believe that salashes near Bečeј should be included in the tourism offer of Hotel Fantast (30%), they are followed by respondents who believe that farms will be activated only if they are well equipped for tourism (28%), and then there are respondents who believe that the better propaganda will activate salashes (20%). Some respondents expressed their opinion saying that the following measures are relevant for tourist activation of salashes: determining the young, capable personnel for dealing with this kind of tourism in the municipality, granting loans for faster development of salashes, creating an appropriate program that would attract tourists, attracting people who are interested in salash tourism and horse-riding, showing more reports on television about the Bečeј's salashes, contacting the tourist organizations that would developed the programs for salashes and other³.

³ For some parts of Vojvodina are creating special Master development plans which include tourism and where the proposed concrete measures and programmes of activate already existing facilities (salashes) or building and arrangement specific ecological sustainable tourist complex type of ethno village, sports complex, arrangement coastal areas etc. On the area of Bačka are made Master plan of tourist complex „Upper Danube“ which provides for the revitalization of salashes in municipality of Sombor (project „Salashes on the north of Bačka“) with concretization activities in salashes and with complementary contents suitable to half day or one day tour (Стојановић Ж., Манић Е., 2009).

Based on further analysis of the answers from the questionnaire we came to interesting fact that season is not crucial factor for the stay of tourists. Because of that, tourism offer on salashes can significantly contribute increasing tourist traffic in the municipality, and therefore, it should be explored other motives that can keep tourist during the whole year.

Figure 7 What form of activity would you chose on salashes?

Identifying the needs of potential tourist demand is an important research step for the creation of adequate tourism offer of Bečej's salashes. For this the opinions of people are very important. Most of them choose relaxing and gastronomic specialties (42%), then life on salashes and participation in work on salashes (24%), and then the use of salashes for recreation (22%) (figure 7). A significant number of respondents (12%) expressed a desire to gladly ride horses when staying on salashes, drive a coach, visiting an organized event. These respondents have given some ideas, though not entirely new, for the establishment of offer on salashes.

As for the length of stay of tourists, based on respondents' answers, it can be concluded that it would be desirable to form an offer for a weekend stay at the salash (because 36% of respondents would choose to stay 1-3 days), but no less popular would be seven-day package (32% of respondents would choose to stay 4-7 or more than 7 days).

The results of the urban population research are positive, because most respondents were familiar with salash tourism and salashes in the municipality of Bečej, were open for cooperation in the research, and would stay on salashes.

Conclusion

The city and the municipalities of Bečej owe its development to typical plains resources: fertile land, water fund, natural gas and thermal water sources. Hence, the agriculture has taken first place in the economic rise of the municipality of Bečej. Favorable climatic conditions, closeness of the Tisa River and canal D-T-D and traditional tendency of the population to agriculture have specific impacts.

In the agricultural fields of the municipality now exists 50 salashes with permanent residents that with their work, culture and tradition revive the early life of peasants from Vojvodina and represent potentially very attractive places for rest and recreation of tourists. Until now, there were no serious private initiatives to start tourism on salashes. Promotional activities did not give enough attention to this kind of tourism, neither by travel agents nor by the Tourist Organization of Bečej. The main tourism offer of the municipality is adopted

“Salash of Bogdan Dunderski“, that is, Hotel Fantast and related facilities: horse stable, sport courts, mini-zoo-garden, chapel. All other elements of rural tourism of the municipality are almost completely in the shadow of the Hotel Fantast. Revised requirements of tourist demand, the continuing need for new, authentic and attractive tourism products can contribute to change this situation and may affect the salash owners that through personal initiative engage their salashes in tourism. The direction of these changes greatly conducive are numerous state measures taken the last few years in the field of education of stakeholders to provide services in rural tourism, and credits to agricultural households for the construction and the equipment in order to provide high quality tourism services.

Explored potential tourist demand has certain knowledge and experience on salashes and on ways of life on them and represent an important market niche for the activation of this form of tourism. For successful activation of salashes, according to responses of potential tourists, it is necessary to make a link in a joint offer of Hotel Fantast and salashes, seriously deal with propaganda activities, ensure that the offer satisfy a certain level of comfort and quality through the development and equipment on salashes, develop content and enable tourists to practice a variety of work, recreational, gastronomic or cultural content that is in the spirit of traditional life on salashes.

According to its importance, another element may contribute to the successful development of salash tourism, and that the integration of other complementary content of tourist offer of the municipality into offer of salashes. Complementary content of tourism offer of the municipality of Bečej include: fishing (Tisa, the Great Backa Channel, pond „Bečej“), hunting (low and feathery game), spa (Jodna spa from 1904), ecological (bird-watching, „blooming“ of the river Tisa, protect nature, organic food), sport (Youth sport center), cultural (archaeological sites from the neolith, bronze and iron age, City museum, baroque architecture, castle of count Rohoncy, weir on the mouth of the Great Backa Channel in to river Tisa) and event tourism (17 events with different character).

The offer of traditional way of life and work with skillfully combination of complementary tourist values in the area of the municipality, with the properly organized and carried out promotional campaign, may contribute to the breach of salash offer near Bečej to tourist market. People have a desire to return to countryside, nature, traditionm healthy food, and salashes can provide that through day, weekend or several-day trips and through the unique experience of Vojvodina plain.

References

See Reference on page 235